

19. Özcan, B. (2011). The Relationship between Workers' Remittances and Real Exchange Rate in Developing Countries. *International Research Journal of Finance and Economics*, 80, 84-93.
20. World Bank (2011). *Migration and Remittances Factbook 2011, second edition*. Washington: World Bank Publishing.
21. World Development Indicators. <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>

THE IMPACT OF REMITTANCES ON ECONOMY COMPETITIVENESS

Abstract: The growth of labour emigration flows caused the increasing of remittance inflows in many developing countries. The Republic of Serbia has realised the significant inflow of remittances which accounted 8.4 percent of GDP in 2014. Remittances represent the relative stable source of emigration countries' economy external financing. For that reason, the interest for studying the remittance effects on competitiveness of remittance-receiving economies is increased. The remittance effects on economy competitiveness are realised through many channels. This paper analyses the impact of remittance inflows on appreciation of exchange rate decreasing export competitiveness and remittance effects on labour market.

Key words: remittances, competitiveness, Dutch disease effect, labour market

EFEKTI CARINSKE UNIJE ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA NA NJIHOVE EKONOMIJE

master ekonomista, Aleksandar Stojković*

master ekonomista, Zoran Tomić**

Apstrakt: Globalizacija je proces koji utiče na povećanje liberalizacije u trgovini između zemalja su svetu, gde najveće koristi imaju razvijene zemlje, dok manje razvijene uglavnom negativne. Zbog toga globalizacija dovodi i do procesa regionalizacije gde kroz formiranje raznih oblika unija manje razvijene zemlje pokušavaju da budu konkurentnije na međunarodnoj sceni. Jedna od mogućih unija koja će se formirati jeste i carinska unija zemalja Zapadnog Balkana, koja treba da poveća konkurentnost ovog regiona na međunarodnoj sceni i prema zemalja EU. Ideja je još uvek u začetku i kako ima pozitivnih, tako ima i negativnih strana i problema na koje se može naići na putu njene realizacije.

Cljučne reči: Globalizacija, Carinska unija, Zapadni Balkan, Srbija...

1. Uvod

Globalizacija je pojam koji koristimo da bismo opisali promene u društvima, kulturi i svetskoj ekonomiji koje dovode do dramatičnog porasta međunarodne razmene (u trgovini, kulturi, ljudima, idejama i sl.). Globalizacija se često posmatra isključivo sa gledišta ekonomije i tada se u prvi plan stavlja njen učinak na liberalizaciju trgovine odnosno razvoj slobodne trgovine. Globalna organizacija svetskog društva, naglo se izmenila posle sloma socijalizma, raspadanja istočnog bloka i kontrolisanja njegovog raspada (Kovačević Ž., 2007, str.125). Posledice ekonomske globalizacije su pojačane privredne veze i opšte povezivanje privrednih subjekata, kao i umanjenje značaja nacionalnih suvereniteta u ekonomskoj sferi. Po navodima Simeunovića, „globalizacija je značajan proces širenja svetske zajednice demokratski tržišno orijentisanih zemalja, koji se ostvaruju na ekonomskom, političkom, kulturnom i svakom drugom planu“ (Simeunović D., 2010, str. 176). Sa privrednog aspekta, globalizacija predstavlja tendenciju preobražaja svetske privrede u jedinstveno tržište roba, usluga, kapitala i radne snage.

* Master ekonomista Ekonomskog fakulteta u Nišu, Srbija; ✉ aleksandar.ek@gmail.com
student doktorskih studija na Ekonomskom fakultetu u Nišu
* Wiener Stadtshe osiguranje, Srbija; ✉ zoranzoca@gmail.com
UDK: 339.543:339.137.2(497-15)

Uprkos tome, globalizacija obuhvata mnogo šire aspekte društva. Između 1910. i 1950. godine, serija političkih i ekonomskih lomova dramatično je umanjila značaj međunarodnih trgovinskih tokova. Tačnije, početkom prvog svetskog i sve do kraja drugog svetskog rata, kada su osnovane međunarodne ekonomske institucije, poput Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), globalizacijski trendovi bili su obrnuti. U posleratnom periodu, uz podršku međunarodnih institucija, trgovina se opet drastično razvila. Tokom sedamdesetih godina XX veka, počeli su da se osećaju kako pozitivni tako i upozoravajući efekti globalizacije.

Ekonomske integracije su proces udruživanja nacionalnih privreda radi ostvarivanja određenih ciljeva, a pre svega, uklanjanje carinskih i necarinskih barijera i drugih ograničavajućih propisa u međusobnoj trgovini (Karić D., Zečević R., Karić D., 2012, str.247). Integracijama obezbeđuje se slobodno kretanje ljudi, (radne snage) kapitala i ostalih faktora proizvodnje kao i odnos integrisanih nacionalnih privreda prema ostalim zemljama sveta. Oblik ekonomskog povezivanja sprovodi se na različitim osnovama, najčešće zasnovanim na komplementarnim interesima. Vidljivi su upečatljivi tragovi nastojanja da se ovi procesi regulišu i podvedu pod ustaljeni pravni režim, čiji nadzor nad sprovođenjem procesa integracije i upravljanje integracionom grupacijom se reguliše sporazumom o stvaranju ekonomske integracije.

Carine i carinska politika su jedan od prvih instrumenata kojim se ograničava spoljna trgovina. Njihovom primenom može da se ograničava uvoz i izvoz robe, odnosno da se pooštavaju uslovi, ili da se zabrani uvoz, izvoz, čak i tranzit robe. Reč je, dakle, o zaštiti domaće proizvodnje od inostrane konkurencije putem zaštitnih carina i odgovarajuće carinske politike, odnosno o protekcionizmu u spoljnoj trgovini putem carina i odgovarajuće carinske politike. Naime, carinama se oporezuje uvezena roba, one je čine skupljom, što u dugom roku menja strukturu proizvodnje i potrošnje. Uvezene carine, doduše, pozitivno utiču na domaću proizvodnju, ali negativno na domaću potrošnju, jer će domaći potrošači morati da plate višu cenu za uvezenu robu. Zbog toga se carine po pravilu odbacuju kao neefikasno rešenje.

Primena carina se može u određenim situacijama privremeno opravdati ekonomskim razlozima: 1) radi zaštite novih industrijskih grana (razvojne carine); 2) radi eliminisanja teške situacije u nekoj privrednoj grani, odnosno ukupnoj privredi zemlje (krizne carine); 3) radi odbrane od subvencija stranih država ili dampinških cena, tj. prodaja neke robe u inozemstvu po nižoj ceni od prodajne, i to iste robe pod istim uslovima u zemlji (korekcijske i anti-damping carine)". (Vranješ M., 2012., str.102). Danas se carine manje koriste kao odbrambeni mehanizam, jer se svetska trgovina okreće ka liberalizaciji i pod uticajem Svetske trgovinske organizacije.

Jedan od primera koji govori da se primenom ovih mehanizama mogu postići rezultati jeste Evropska unija. Evropska unija kao unija 27 zemalja u Evropi u sebi sadrži elemente carinske unije, gde se i između zemalja unije promet odvija plaćanjem carine, ali zajednički nastup, tj. zajednička carinska politika prema trećim zemljama može omogućiti, olakšati i ubrzati razvoj regionalnih ekonomskih integracija. Takođe može pak delovati i u suprotnom pravcu kada na videlo izbija protekcionizam gde grupa zemalja zajednički nastupa protekcionistički prema trećim zemljama. Primerom Evropske unije formirane su i druge grupacije koje pomažu manje razvijenim zemljama da uspostave bolje trgovinske odnose i povećaju zajedničku konkurentnost svojih proizvoda na stranim tržištima. Cilj ovog rada je da se prikaže kakve bi efekte imalo formiranje carinske unije zemalja

Zapadnog Balkana, koje su to koristi ali i koji nedostaci, kao i na kakve probleme se može naići prilikom formiranja ove unije.

2. Globalizacija i regionalizacija

Globalizacija predstavlja fenomen savremenog doba i kao takva obeležava savremenu epohu civilizacije. U njenoj osnovi je stvaranje jedinstvenog ekonomskog i političkog prostora u svetskih razmerama. Globalizacija je proces koji je nezaustavljiv, a najveći "krivac" za njegovo nezaustavljanje jeste tehnološki razvoj. Zahvaljujući razvoju komunikacione i informacione tehnologije svet je postao jedinstven (Nestorović M., 2016, str. 289). Regionalizacija čini njen sastavni deo i kao takva predstavlja regionalno povezivanje i integraciju grupe geografski susednih zemalja. Pritom se odnosi u procesu regionalizacije grade na principima i u funkciji globalizacije, uvažavajući neke specifičnosti zemlja koje pristupaju međusobnom regionalnom povezivanju i saradnji.

Prema autoru Nestorović M. (2016) U procesu globalizacije postoje dve strane: razvijene zemlje i zemlje u razvoju i nerazvijene zemlje. Razvijene zemlje teže ka definisanju opštih pravila poslovanja, trgovanja, vođenja ekonomske politike, pravila ponašanja države koje nisu ekonomski, vojno i politički jake. Sa druge strane druga grupacija zemalja teže da zarad svog interesa (koji se takođe odnosi na maksimiziranje profita i čuvanje suvereniteta) poštuju pravila jačih i priključe se u njihove krupne sisteme. Zapravo ovo su malo pre spomenute države koje nisu ekonomski, vojno i politički jake. Ovde se prema autoru takođe javlja i posebna, treća, grupacija zemalja koje pokušavaju na sve načine da ipak štite svoje nacionalne interese, da se ne odriču svog ekonomskog suvereniteta i nastoje da kreiraju sopstveni prostor za upošljavanje kapitala, nasuprot transnacionalnom kapitalu. Među ovim zemljama su: zemlje Evropske unije, novoindustrijalizovane zemlje Jugoistočne Azije, Kina i Indija i zemlje Latinske Amerike.

Globalizacija i regionalizacija imaju višedimenzionalni sadržaj i karakter: politički, ekonomski, kulturni, ekološki, sociološki i dr. (Božić M., 2002, str. 92). One podrazumevaju definisanje velikog broja standarda u tim oblastima i njihovu primenu u praksi. Naravno da ti standardi najčešće izražavaju interese velikih i ekonomski moćnih zemalja iz čega proizilaze protivurečnosti u njihovoj primeni kao "pravila razvoja svetskog društva". Tu se javljaju problemi identiteta nacija, država i regiona, posebno u oblasti kulture.

Jedan od načina da nerazvijene zemlje uspešno se suprotstave surovosti procesa globalizacije jeste putem međusobnog ekonomskog povezivanja u procesu ekonomske regionalizacije. Regionalizacijom kao deo procesa globalizacije može se reći da predstavlja proces i aktivnost na objedinjavanju interesa grupe zemalja sa istog geografskog prostora u cilju lakšeg pristupanja globalizaciji i ostvarivanju svojih interesa u tom procesu. Radi se dakle o saradnji i ekonomskom i drugom povezivanju zemalja na određenom geografskom prostoru. Oblici te saradnje i povezivanja mogu biti različiti počev od liberalizacije međusobnih trgovinskih odnosa, razvoja zajedničke privredne infrastrukture, industrijske kooperacije, zajedničkog nastupa na treća tržišta i dr. Pritom se njihovi međusobni odnosi grade na principima globalizacije u malom. Regionalnom intergacijom i saradnjom olakšava se rešavanje ekonomskih problema na određenom prostoru i ubrzava njegov ekonomski razvoj.

3. Regionalne integracije

U ekonomskom smislu, integracija je udruživanje nacionalnih privreda radi ostvarenja određenih ekonomskih ciljeva. Ona znači vođenje nekog ili više segmenata ekonomske politike u cilju postizanja boljih rezultata od onih koji bi bili postignuti bez integracionog sporazuma. Međunarodna ekonomska integracija, po pravilu, započinje eliminisanjem trgovinskih barijera u međusobnoj trgovini robom, a nakon toga se širi na sektor usluga, kretanje kapitala, radne snage, druge ekonomske politike... Koristi koje se od integracije očekuju u krajnjoj instanci bi trebalo da dovedu do povedanja ekonomskog blagostanja u svim zemljama integracije. U savremenom svetu, skoro da nema zemlje koja nije članica neke ekonomske integracije. Ekonomsko integrisanje nacionalnih ekonomija može imati različite oblike koji se razlikuju prema stepenu međusobne povezanosti ekonomija. Na osnovu stepena ekonomske integracije, sam proces integracije može se podeliti na sedam faza i to (Balassa, B., 2013, str.2):

- sporazum o preferencijalnoj trgovini
- zona slobodne trgovine
- carinska unija
- zajednička tržišta
- ekonomska unija
- ekonomska i monetarna unija
- kompletna ekonomska integracija

Pošto se rad bavi mogućnostima za formiranje carinske unije na nivou zemalja Zapadnog Balkana, u nastavku biće više reči o carinskoj uniji.

4. Carinska unija i njeni efekti

Carinska unija, pored slobodne trgovine unutar integracije, podrazumeva i uspostavljanje zajedničke spoljnotrgovinske politike prema ostalim zemljama, tj. usklađivanje i izjednačavanje svih spoljnotrgovinskih instrumenata koji se primenjuju za trgovinu sa zemljama koje nisu članice. Na taj način se eliminišu potencijalni problemi preprodaje robe koji postoje kod zone slobodne trgovine. Ukoliko zemlje ukinu barijere u međusobnoj trgovini parcijalno, tj. samo za određene vrste proizvoda ili usluga, a prema trećim zemljama vode zajedničku trgovinsku politiku, radi se o parcijalnoj, odnosno nepotpunoj carinskoj uniji.

Krajnja korist koja se očekuje od stvaranja carinske unije (kao i svakog drugog oblika ekonomskog integrisanja) je povedanje blagostanja u svim zemljama članicama. Taj cilj se ostvaruje putem dinamičkih, tj. dugoročnih efekata integrisanja. Ti efekti su rezultat širenja tržišta, koje sada postaje zajedničko, tj. jedinstveno na nivou cele integracije, a odnose se na:

- korišćenja efekata ekonomije obima,
- povećanja konkurencije.

Efekti carinske unije zemalja zapadnog Balkana i njihove ekonomije

Sve nabrojano dovodi do snižavanja cena, povedanja efikasnosti preduzeta, većeg stepena inovativnosti, i u krajnjoj instanci bržeg ekonomskog rasta i razvoja. Prema Salvatoreu (2014) efekti koji se javljaju kada je reč o carinskoj uniji mogu se podeliti na statičke i dinamičke efekte.

Statički efekti carinske unije se ostvaruju u kratkom roku nakon njenog formiranja, a dva osnovna su stvaranje i preusmeravanje trgovine.

Stvaranje trgovine podrazumeva povećanje obima trgovine među zemljama članicama unije, što dovodi do povedanja proizvodnje specijalizacije, bolje alokacije resursa, povedanja proizvodnje i zaposlenosti unutar unije, a u krajnjoj liniji do povedanja nacionalnog dohotka zemalja članica. Povećanje trgovine je rezultat ukidanja carina i drugih trgovinskih barijera među zemljama članicama integracije.

Preusmeravanje trgovine podrazumeva zamenu uvoza iz zemalja van carinske unije uvozom iz zemalja članica unije. Naime, nakon formiranja carinske unije (i po tom osnovu ukidanja carina u međusobnoj trgovini) roba iz zemalja koje nisu članice, a koja se do tog trenutka uvozila, može postati skuplja od robe koja je poreklom iz zemlje članice carinske unije, uprkos višim proizvođačkim troškovima, jer je cena te robe sada smanjena za iznos carina koje su ranije postojale. Efektom preusmeravanja trgovine se deformišu ranije uspostavljeni tokovi međunarodne trgovine u svetu, smanjuje optimalnost upotrebe resursa na globalnom nivou i smanjuje svetski dohodak. Za razliku od efekta stvaranja trgovine, ovaj efekat ima negativne posledice na blagostanje. Krajnji, neto efekat formiranja carinske unije na ukupni svetski dohodak zavisi od jačine suprotstavljenih efekata stvaranja i preusmeravanja trgovine.

Pored statičkih efekata na blagostanje koje smo već razmatrali, zemlje koje formiraju carinsku uniju verovatno imaju više dinamičkih koristi. Njih treba pripisati povećanoj konkurenciji, ekonomiji obima, podsticajima za investicije i boljem korišćenju ekonomskih resursa (Salvatore D., 2014, str.346-347).

5. Carinska unija zemalja Zapadnog Balkana i njeni efekti

Balkan je geostrateški gledano, veoma značajno evropsko područje i predstavlja praktično "geopolitičko čvorište" Istoka i Zapada. Naravno, kao posledica toga, nastaju i specifični globalizacioni procesi na balkanskim prostorima. Srbija je zemlja koja gradi svoj geopolitički položaj na Balkanu, sa svim svojim specifičnostima i svakako je krasni intenziviranje političke, ekonomske i kulturne saradnje i međuzavisnosti, kao i stvaranje integracionih procesa (Terzić D., 2014, str.356).

Pored malopre spomenute značajnosti Balkana, on je i specifično područje kada se posmatra sa aspekta procesa regionalne saradnje i integracije. Upravo on predstavlja jedno od tih područja u svetu u kome ti procesi nemaju dugu tradiciju i duboke korene. Nizak nivo ekonomske i druge saradnje među balkanskim državama i narodima, za posledicu ima političku nestabilnost i ekonomsku nerazvijenost. U savremenim uslovima ona se manifestuje u sporom prevazilaženju ekonomskih problema i sporom ekonomskom razvoju. Slovenija i Hrvatska su postale deo Evropske unije, kao i Bugarska i Rumunija, pa se danas za preostale zemlje sa ovog područja koristi termin zemlje Zapadnog Balkana. Velikim delom ona je i uzrok nedovoljne integrisanosti i povezanosti ovog područja sa evropskim

institucijama i organizacijama. Stvarna veličina i ekonomska razvijenost balkanskih zemalja može se ilustrovati sledećim podacima.

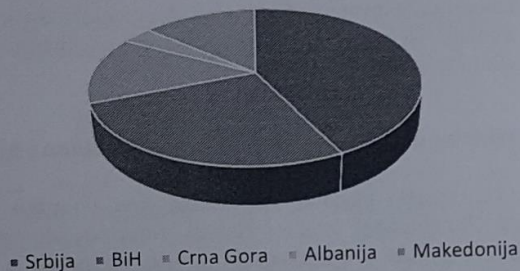
Carinska unija Zapadnog Balkana, pokrila bi tržište na kojem živi oko 18 miliona ljudi i na kojem je, prema proceni MMF-a za 2016. godinu, ostvaren bruto domaći proizvod od ukupno 243,5 milijardi dolara. Carinska unija bi praktično pokrila države regiona koje su potpisnice Sporazuma o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi (CEFTA) - Srbija, Albanija, BiH, Crna Gora, Makedonija i UNMIK Kosovo.

Tabela 1. Spoljnotrgovinska razmena između zemalja članica buduće unije (2015, u milionima evra)

Zemlja	Srbija	BiH	Crna Gora	Albanija	Makedonija
Srbija	-	1.440,8	668,5	109,8	655,2
BiH	1.440,8	-	178,1	30,1	139,7
Crna Gora	668,5	178,1	-	43,2	32
Albanija	109,8	30,1	43,2	-	46,7
Makedonija	655,2	139,7	32	46,7	-
Ukupno	2.874,3	1.788,7	921,8	229,8	873,8
% učešće	43,00	26,73	13,78	3,43	13,06

Izvor: Republički zavodi za statistiku

Slika 1. Učešće zemalja u ukupnoj spoljnotrgovinskoj razmeni (2015)

Izvor: Republički zavod za statistiku, obradu izvršili autori

Na osnovu podataka vidimo se da ostvari značajna robna razmena između zemalja i može se očekivati da će formiranje jedinstvene carinske unije omogućiti da se obim razmene između samih zemalja poveća, ali problem nastaje kada je reč o zajedničkom nastupu ka spoljnim tržištima. Možemo videti da bi u ovom slučaju došlo do izražavanja efekta stvaranja trgovine, jer bi uklanjanje carinskih barijera između zemalja carinske unije doprinelo povećanju razmene roba i usluga između zemalja, a u slučajevima određenih roba i usluga došlo do preusmeravanja same trgovine sa zemalja van carinske unije na trgovanje između zemalja carinske unije. Formiranje carinske unije moglo bi da reši i problem čekanja transporta na samim granicama i same procedure za carinjenje bile bi brže i efikasnije.

Glavni cilj formiranja unije bi trebao biti podizanje same trgovine i razmene između zemalja carinske unije, dok je sekundarni cilj promena položaja prema drugim zemljama. Takođe pored toga stvaranje carinske unije imalo bi i dinamičke efekte na ekonomije zemalja koje bi činile ovu uniju, došlo bi do povećane konkurencije u odnosu na zemlje Evropske unije, ekonomiji obima, podsticajima za investicije i boljem korišćenju ekonomskih resursa. Naravno kada se analiziraju ovi uticaji treba posmatrati i drugu, negativnu stranu.

Jedan od najozbiljnijih problema u vezi sa članstvom male ili nedovoljno razvijene zemlje u carinskoj uniji je jedinstvena carinska politika prema trećim zemljama. Osnov za formiranje carinskih stopa je stanje na ukupnom tržištu integracije, a to može biti u potpunosti suprotnosti sa interesima male zemlje koja nedovoljnim procentom učestvuje u formiranju ukupne ponude čime ne može uticati na kreiranje carinske politike integracije (Marković I. i Petrović D., str.159).

Ovaj deo najviše važi za Republiku Srbiju koja ima potpisan sporazum o slobodnoj trgovini sa Ruskom federacijom. Carinska unija bi onda podrazumevala ili da Rusija proširi ugovor o slobodnoj trgovini na sve zemlje članice nove carinske unije ili da Srbija preuzme carinski režim koji sa Rusijom imaju druge zemlje članice nameravane carinske unije, što bi značilo da bi Srbija raskinula ugovor o slobodnoj trgovini sa Rusijom. Naravno, to bi mogla da bude i jednostrana carinska politika gde bi svi ukinuli carine Rusiji, gde bi onda Srbija izvozila u Rusiju slobodno, a izvoz drugih članica carinske unije bi Rusija carinila.

Tabela 2. Ukupan izvoz Srbije za period 2013-2015

Zemlja/Unija	2013.		2014.		2015.	
	Ukupan iznos (u milionima evra)	Udeo u ukupnom izvozu	Ukupan iznos (u milionima evra)	Udeo u ukupnom izvozu	Ukupan iznos (u milionima evra)	Udeo u ukupnom izvozu
EU	6.907.20	62.80%	7.204.70	64.57%	7.896.70	65.65%
CEFTA	2.715.70	24.70%	2.486.00	22.28%	2.620.00	21.78%
Rusija	799	7.30%	774.5	6.94%	653.2	5.43%
SAD	369.5	3.30%	235.5	2.11%	225.6	1.88%
Kina	16.5	0.10%	10.8	0.10%	18.5	0.15%
Ostatak sveta	191.1	1.74%	447	4.01%	614.4	5.11%
Ukupan izvoz	10.999.00	100%	11.158.50	100%	12.028.40	100%

Izvor: Republički zavodi za statistiku

Tabela 3. Ukupan uvoz Srbije za period 2013-2015

Zemlja/Unija	2013.		2014.		2015.	
	Ukupan uvoz (u milionima evra)	Udeo u ukupnom uvozu	Ukupan uvoz (u milionima evra)	Udeo u ukupnom uvozu	Ukupan uvoz (u milionima evra)	Udeo u ukupnom uvozu
EU	9.560.80	61.80%	9.772.70	63.06%	10.231.10	62.41%
CEFTA	988.9	6.40%	714	4.61%	693	4.23%
Rusija	1.428.60	9.20%	1.756.70	11.34%	1.567.40	9.56%
SAD	230.6	1.50%	210.1	1.36%	260.1	1.59%
Kina	1.136.20	7.30%	1.174.80	7.58%	1.386.50	8.46%
Ostatak sveta	2.118.00	13.70%	1.868.30	12.06%	2.254.70	13.75%
Ukupan uvoz	15.463.10	100%	15.496.60	100.00%	16.392.80	100%

Izvor: Republički zavodi za statistiku

Tabela 4. Spoljnotrgovinska razmena Srbije za period 2013-2015

Zemlja/Unija	2013.		2014.		2015.	
	Ukupan uvoz (u milionima evra)	Ukupan izvoz (u milionima evra)	Ukupan uvoz (u milionima evra)	Ukupan izvoz (u milionima evra)	Ukupan uvoz (u milionima evra)	Ukupan izvoz (u milionima evra)
EU	9.560.80	6.907.20	9.772.70	7.204.70	10.231.10	7.896.70
CEFTA	988.9	2.715.70	714	2.486.00	693	2.620.00
Rusija	1.428.60	799	1.756.70	774.5	1.567.40	653.2
SAD	230.6	369.5	210.1	235.5	260.1	225.6
Kina	1.136.20	16.5	1.174.80	10.8	1.386.50	18.5
Ostatak sveta	2.118.00	191.1	1.868.30	447	2.254.70	614.4
Ukupan uvoz/izvoz	15.463.10	10.999.00	15.496.60	11.158.50	16.392.80	12.028.40
Spoljnotrgovinski bilans		-4.464.10		-4.338.10		-4.364.40
Pokrivenost uvoza izvozom		71.13%		72.01%		73.37%

Izvor: Republički zavodi za statistiku

Na osnovu prikazanih podataka možemo videti da u ukupnom izvozu Republike Srbije Ruska federacija ima učešće sa 7,30% što je skoro četiri puta manje nego ukupno učešće izvoza u zemljama CEFTA, dok kada je reč o uvozu Ruska federacija učestvuje sa 9,20% što je više za 3% u odnosu na zemlje CEFTA sporazuma. Sve ukupno Republika Srbija u trgovini sa zemljama CEFTA ostvaruje suficit koji u posmatranom periodu ima opadajući trend, dok kada je reč sa Ruskom federacijom ostvaruje deficit koji takođe ima opadajući trend. Takođe problem na koji se može naići jeste i odustajanje od same ideje. Naime ostvarivanje ideje o carinskoj uniji je posao koji se ne može završiti u kratkom roku ili u roku od par godina. Svaka od zemalja članica ove unije morale bi međusobno da

pregovaraju o uslovima same unije i stopama, kao i zajedničkom nastupu, što je posao koji zahteva strpljenje i istrajnost lidera u regionu, ali i politički dogovor.

6. Zaključak

Globalizacija je proces koji neprestano traje i koji za posledicu ima pojavu da dolazi do regionalizacije. Naime, u procesu globalizacije dolazi do liberalizacije trgovine između zemalja i sve veće zavisnosti slabije razvijenih zemalja od razvijenijih i njihovih proizvoda. Najveći doprinos svemu tome daje neprestani razvoj tehnologije. Kako bi same zemlje mogle da se suprotstave negativnim efektima ovih procesa dolazi do ekonomske regionalizacije zamih zemalja, što doprinosi povećanju konkurentnosti samih zemalja na međunarodnom tržištu i većem stepenu privlačenja stranih investicija. Jedan od primera uspešne ekonomske regionalizacije jeste Evropska unija, ka kojoj zemlje Zapadnog Balkana teže, tj da postanu članice te iste unije.

Zemlje Zapadnog Balkana sa preko 16 miliona stanovnika predstavljaju veliki potencijal. Same zemlje trenuno spadaju u CEFTA grupaciju zemalja, ali zbog loših rezultata u međusobnoj razmeni, gde je za sad Srbija jedina zemlja koja ostvaruje suficit u međusobnim razmenama došlo se na ideju formiranja carinske unije. Formiranje carinske unije doprinelo bi pre svega povećanju obima robne razmene i uluga između zemalja članica unije i njihovog boljeg povezivanja, ali takođe predstavlja i potencijal za bolji nastup i ka drugim zemljama. Sama procedura formiranja unije je posao koji zahteva pre svega duži vremenski period i političku volju strana koje formiraju uniju, da bi ideja uspeła.

Na samom putu formiranja unije, pored statičkih i dinamičkih pozitivnih efekata postoje i opasnosti. Pored opasnosti da se u međuvremenu odustane od same ideje, zbog nedostatka političke volje, jeste i problem nastupa prema drugim zemljama, za Srbiju pre svega prema Rusiji. Naime Srbija ima potpisan sporazum o slobodnoj trgovini sa Ruskom federacijom, dok druge zemlje članice to nemaju. Formiranje unije bi podrazumevao da se zauzme zajednički stav i carinske tarife prema drugim zemljama, što bi u ovom slučaju značilo da će Srbija možda izgubiti koristi koje ima od postojećeg sporazuma sa Rusijom, ili da će sama grupacija uspešno pregovarati sa Ruskom federacijom i omogućiti da sve članice unije imaju isti status prema Rusiji, kao što to Srbija ima sad.

U narednom periodu treba pratiti aktivnosti na formiranju ove unije i raditi na analizi potencijalnih rezultata koje bi formiranje unije stvorilo zemljama članicama, na osnovu čega bi moglo da se izvede i konačan zaključak da li formiranje carinske unije zemalja Zapadnog Balkana ima ekonomsku isplativost ili ne. Ekonomska isplativost bi postojala ako bi došlo do sinergetskog efekta kada je reč o međusobnoj razmeni, kao i razmeni prema drugim zemljama, tj. da rezultat ne bude prost zbir postojećih rezultata u razmeni.

Literatura

1. Balassa B., (2013), *The Theory of Economic Integration*, (Routledge Revivals). Routledge, 2013.

2. Božić M., (2002), *Regionalizacija i i ekonomski razvoj Balkana*, Kulturni i etnički identitet u procesu globalizacije i regionalizacije Balkana: zbornik radova, Filozofski fakultet, Niš, pp. 92-101
3. Jovanović, S. i Ilić, I. (2014)., *Analiza strateških opredeljenja poljoprivrede i ruralnog razvoja Srbije i Evropske unije*, Regionalni razvoj i demografski tokovi zemalja Jugoistočne Evrope, Ekonomski fakultet u Nišu, str. 565-574
4. Karić D., Zečević R., Karić D.(2012), *Ekonomске integracije - posledica procesa globalizacije i ekonomskog razvoja*, Socioeconomica, Vol.1, N.2, pp. 246-254
5. Kovačević Ž. (2007), *Prvih 50 godina Evropske unije*, Zbornik radova, Beograd
6. Marković I. i Petrović D. (2016), *Međunarodna ekonomska integracija: efekti i izazovi članstva*", Institucionalne promene kao determinanta privrednog razvoja Republike Srbije: zbornik radova, Ekonomski fakultet u Kragujevcu
7. Nestorović M., (2016), *Različite dimenzije procesa globalizacije*, Internatiional conference - ERAZ 2016: Knowledge based sustainable economic development, pp. 289-295
8. Salvatore D., (2014), *Međunarodna ekonomija*, Ekonomski fakultet Beograd, Beograd
9. Simeunović D. (2009), *Uvod u političku teoriju*, IPS, Beograd
10. Terzić D (2014), *Značaj globalizacije i stranih direktnih investicija za Srbiju*, Poslovna Ekonomija, Godina 8, Broj 1, 349-368
11. Vranješ M. (2012), *Carine i carinska politika u funkciji ostvarivanja regionalnih ekonomskih integracija - primer Evropska unija*, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, pp. 101-117

EFFECTS OF THE CUSTOMS UNION OF THE WESTERN BALKANS ON THEIR ECONOMY

Abstract: Globalization is a process that affects the increasing liberalization in trade between the countries of the world, where the greatest benefit have developed countries, while less developed mostly negative. Therefore, globalization leads to regionalization process where the formation of various forms of union, less developed countries are trying to be more competitive on the international scene. One of the possible union to be formed is the customs union of the Western Balkans, which should increase the competitiveness of the region on the international scene and towards the EU. The idea is still in beginig phase and there are positive, and also negative aspects and problems that may be encountered on the way of its realization.

Key words: Globalization, Custom union, West Balkan, Serbia...

RAZVOJ EKONOMIJE DIJELJENJA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

mag. oec., Admir Čavalić*

apsol. polit., Aleksandar Kokotović*

Rezime: Razvoj tehnologije, naročito Interneta je uvjetovao pojavu nove potrošačke paradigme koja se označava pojmom ekonomije dijeljenja. Riječ je o modelu potrošnje koji koristi savremene tehnologije i povjerenje potrošača, a kako bi maksimizirao upotrebu resursa i to naročito onih koji ostaju neiskorišteni u tradicionalnim ekonomskim odnosima. Trendovi u ovoj oblasti nemaju ravnomjernu globalnu distribuciju, što pozdrumijeva da određena područja u svijetu znatno zaostaju kada je riječ o primjeni modela ekonomije dijeljenja. Najveći uzrok ovome je neadekvatan regulatorni okvir, ali i nedostatak socijalnog kapitala i dostupne tehnologije. Osnovni cilj rada je da analizira razvoj ekonomije dijeljenja u zemljama Zapadnog Balkana, sa fokusom na reakcije pojedinih regulatora na ove trendove. Rad će pored zaključka, ponuditi niz preporuka za unaprijeđenje u ovoj oblasti.

Gljučne riječi: ekonomija dijeljenja, zajednička potrošnja, Internet tehnologija

1.Uvod

Razvojem informaciono-komunikacionih tehnologija, dolazi do izmjena obrazaca potrošnje i to kroz izgradnju modela kolaborativne potrošnje odnosno ekonomije dijeljenja. Koristeći dostupnost informacija, potrošači razvijaju posebne grupe na bazi povjerenja, koje vrše valuaciju proizvoda/usluge. Iako u svijetu, ekonomija dijeljenja već godinama postaje nova realnost poslovanja, na području zemalja Zapadnog Balkana, navedeni trendovi znatno zaostaju. Tek u pojedinim zemljama dolazi do razvoja inovativnih modela poslovanja poput Uber taksija koji globalno mijenja industriju prevoza. U nastavku će se predstaviti osnovne odrednice pojma ekonomije djeljenja. Nakon toga će se navesti prakse u okviru razvoja ekonomije dijeljenja na području zemalja Zapadnog Balkana, uz prigodni zaključak i preporuke za unaprijeđenje u ovoj oblasti.

*Ekonomski fakultet u Tuzli, Bosna i Hercegovina, ✉ admir.cavalic@yahoo.com
* Students For Liberty, Srbija, ✉ akokotovic@studentsforliberty.org
UDK: 330.567.2:004(497)